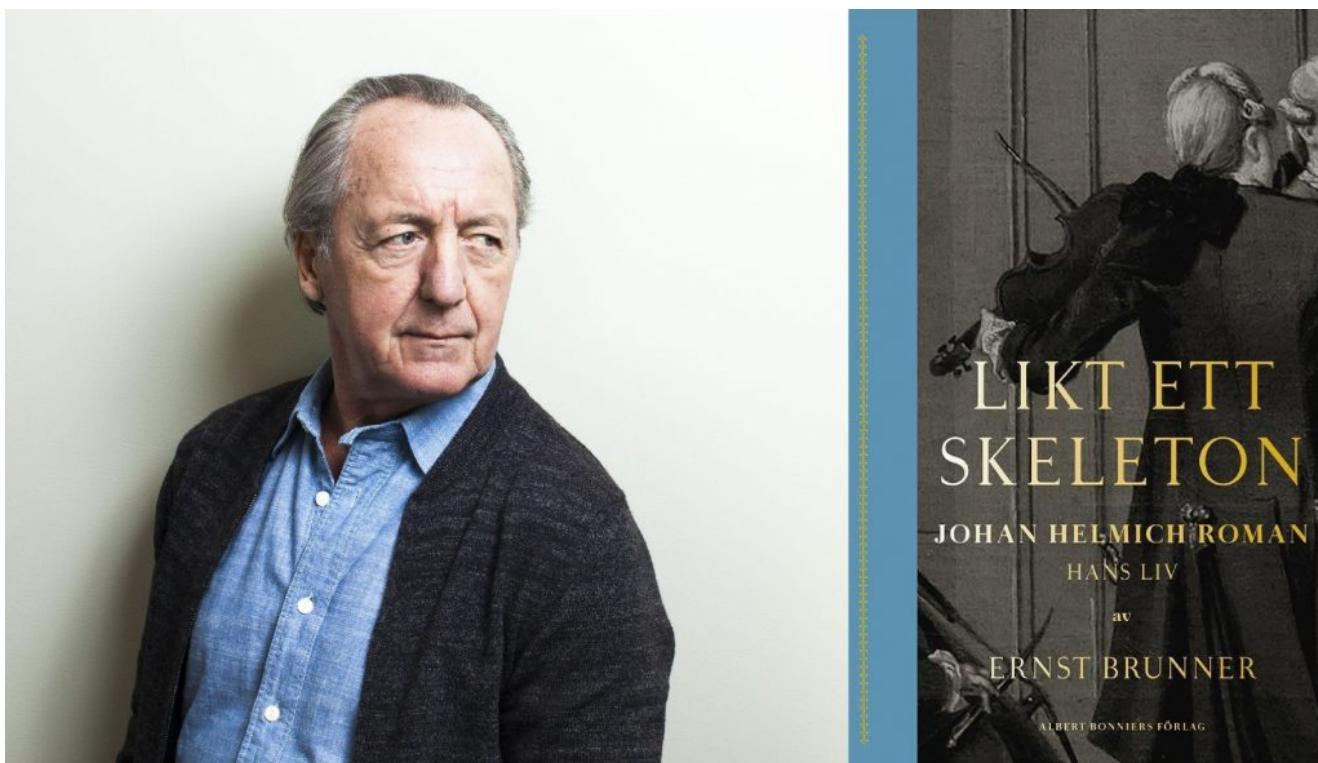

Ernst Brunners Roman-biografi - en enastående kulturgärning

Ernst Brunner: Likt ett skeleton. Johan Helmich Roman. Hans liv.
Albert Bonnier, 2019. ISBN 978-91-0-016832-2

Vem hade väl kunnat tro att den första moderna biografien över "den svenska musikens fader", **Johan Helmich Roman** (1694-1758) skulle komma från en skönlitterär författare som mig veterligen inte har profilerat sig i musiksammanhang tidigare? Visserligen har Ernst Brunner skrivit flera böcker om 1700-talsprofiler som Karl XII, Bellman, Swedenborg och Anckarström, så att han riktar ljuset mot Roman i en bok som är "tänkt att så långt möjligt vara en vetenskapligt korrekt, litterär livsverksbiografi" är inte helt ologiskt.

Ett par tvärsäkra påståenden i bokens inledning borde inte avhålla från vidare läsning. Brunner påstår att Roman är "Sveriges främste tonsättare genom tiderna". Måhända är det så, men många skulle nog också föra fram andra kandidater, och hur mäter man egentligen en sådan sak? Att han sedan länge betraktas just som "den svenska musikens fader" torde väl ingen i alla fall ifrågasätta. Och att hans musik idag inte framförs särskilt ofta är förvisso

också sant, den berömda *Drottningholmsmusiken* till trots. På skiva finns visserligen åtskillig musik, inte minst inom ramen för det ambitiösa Musica Sveciae-projektet 1982-94, och nyligen kom en skiva med **Dan Laurin** och *Golovinmusiken*.

Det andra påståendet är märkligt: "Vissa andra tror sig med säkerhet kunna säga åtminstone en sak: Romans anfäder kom från Tyskland. Vokalen 'o' i Roman ska därför uttalas som i svenskans 'ro', påståenden som i ingetdera fallet är korrekta." Jag invänder inte mot påståendet om Romans härkomst, och kanske att det rör sig om ett tryckfel, men jag undrar vem som hävdar att "o" i Roman skulle uttalas som i svenskans "ro" om hans härkomst var tysk?

Spåren efter Roman i arkiven är tunnsådda och inget känt porträtt finns bevarat för eftervärlden. Hans levnadsbana sammanfaller till stor del med eländesåren under **Karl XII** och den politiska röran under Frihetstiden. Kanske upplevde Roman själv några av de många nyckfulla offentliga avrättningar, ofta på Riddarhustorget, som "ynglingakungen" iscensatte av "moraliskt lössläppta" personer. Eller böldpestens härjningar där även medlemmar i Romans egen familj strök med, och hovet - troligen också med Roman - fick fly huvudstaden till Sala. Av Stockholms dåvarande befolkning på 60.000 invånare lär mellan en och två tredjedelar ha dukat under för farsoten peståret 1710.

Roman, som ska ha uppträtt inför hovet redan som sjuåring, blev 1711 antagen till hovkapellet som violinist och oboist. 1721, efter hemkomsten från England, utnämndes han till hovkapellmästare. Trots sin krigiska exiltillvaro i Bender beviljade Karl XII den unge Roman att få resa till London för studier. Där träffade han svenskar i exilen som den kände porträttmålaren **Michael Dahl**, fick undervisning av **Johann Christoph Pepusch** (som komponerade musiken till *The beggar's opera* - och även en komposition vid Karl XII:s död) och träffade Londons stora stjärna **Georg Friedrich Händel** i vars orkester vid King's Theatre Roman han ingick som musiker.

Från sina resor till England och senare Italien tog han med sig mängder av notmaterial, som skulle komma att bli stommen i hovkapellets notbibliotek, bland annat Pergolesis *Stabat mater* och Händels *Acis och Galatea*, som han även försåg med svensk text. I Rom hörde han **Allegris Miserere** i Sixtinska kapellet, samma mytomspunna verk som Mozart skulle komma att nedteckna

ur minnet 34 år senare, och fick även med sig en egen avskrift av verket hem.

Brunner skildrar med liv och lust vad som är känt i Romans närmiljö och som därför med stor sannolikhet bör ha varit en del av hans vardag. Familjebakgrunden där det tyska påbrået kom på morfaderns sida. Stockholmsadresser, där i synnerhet bostaden i hörnet av Repslagargatan/Högbergsgatan ges en detaljerad kringhistoria, baserad som så mycket annat i boken på vad som finns bevarat av förteckningar, husförhörslängder och mantalsskrivningar.

Roman gifte sig som 36-åring med kamrerardottern **Eva Biörck** 1730 och ordnade året därpå den första svenska offentliga konserten i Riddarhussalen i Stockholm. Därmed var grunden lagd för en av hovet oberoende fortgående konsertverksamhet. Även om den bevarade bouppteckningen efter Eva Biörcks död ger en bild av Romans bibliotek och man kan ta del av hans fräna synpunkter i reseguiden Något om Rom, så är kunskapen om både Roman som person och hans göranden och låtanden till stor del höljd i dunkel.

Hans egen självbiografi är förkommen, men delvis återgiven i vännen **Abraham Sahlstedts** åminnelsetal av tonsättaren 1767. Där beskrivs Roman som en "till växten av medelmåttig längd, stadig och fylig till kroppen, kvicka ögon, ett ljuvt ansikte, varur framlyste den fromhet och uppriktighet, som låg i hjärtat. Han var i umgänge munter och gladlynt: Hederlig husfader, redlig medborgare, människovän".

Det är också genom detaljrikedomen i Romans omgivning pusselbitarna delvis faller på plats. Det må vara de omsorgsfullt återgivna interiörerna i Ryningsnäs herrgård, i ägo av svärföräldrarna i det andra äktenskapet med den unga **Maria Baumgardt** (hon liksom första hustrun tidigt död i barnsäng) eller vad man vet om personalbemanningen i Romans sista hem i Haraldsmåla utanför Kalmar, där döden så småningom tog honom i tungkräfta.

En stor del av boken skildrar det förfall som spred sig vida omkring under den tyske kung **Fredrik I**, en libertin och bigamist som aldrig lärde sig svenska och som utvecklade en alltmer skandalös sexhandel med unga flickor, till hustrun, drottning **Ulrika Eleonoras** ohöjda vanära. Hon var för övrigt i princip den enda inom den kungafamiljen som brydde sig om Roman. Inte mycket bättre för Romans egen del blir det vid **Adolf Fredriks** trontillträde och dennes

giftermål med den intelligenta, men högfärdiga drottning **Lovisa Ulrika**, syster till Preussens Fredrik den Store, som först efter elva år i Sverige blev varse att Hovkapellet hyste en musikpersonlighet som var huvudet högre än sin omgivning.

Brunner diskuterar Romans språkvårdande insatser och ambition att föra in svenskan som språk i kyrkomusiken. Han ger sig heller inte oävet in i diskussioner om musikaliska stilfrågor, vare sig det gäller enskilda verk eller i största allmänhet.

Som tur är har en stor del av Romans musikaliska kvarlåtenskap bevarats för eftervärlden, även om man inte vet vad som kan ha gått till spillo i den stora stadsbranden i Åbo 1827 där Roman hade deponerat en stor del av sin oeuvre. Varför Åbo? Kanske på grund av sin eventuella finländska härstamning på pappans sida? Eller mistrodde han rikssvenska institutioner?

Brunner nämner även Roman-forskare som **Anna Lena Holm**, **Eva Helenius** och andra, men kunde också ha förhållit sig mer resonerande till den senaste (!) Roman-biografin av **Patrik Vretblad** från 1914.

En omfattande verkförteckning finns med (Roman komponerade i de flesta genrer utom opera), men boken saknar obegripligt nog ett register. En diskografi hade inte heller suttit fel och en notapparat med källhänvisningar från citat hade närmast varit av nöden tvungen.

Brunners framställning bjuder på en förbluffande lustfylld och detaljrik rundmålning av 1700-talets Stockholm, men framför allt ger den en rejäl skjuts att sätta Roman på den musikhistoriska kartan igen. En minst sagt lovvärd kulturhistorisk insats.

Henry Larsson

CD-rekommendationer

BIS

Johann Helmich Roman
GOLOVINMUSIKEN
Höör Barock & Dan Laurin

J. H. ROMAN

12 SONATAS FOR FLUTE AND B.C.

BRILLIANT
CLASSICS

JED WENTZ
MUSICA AD RHENUM

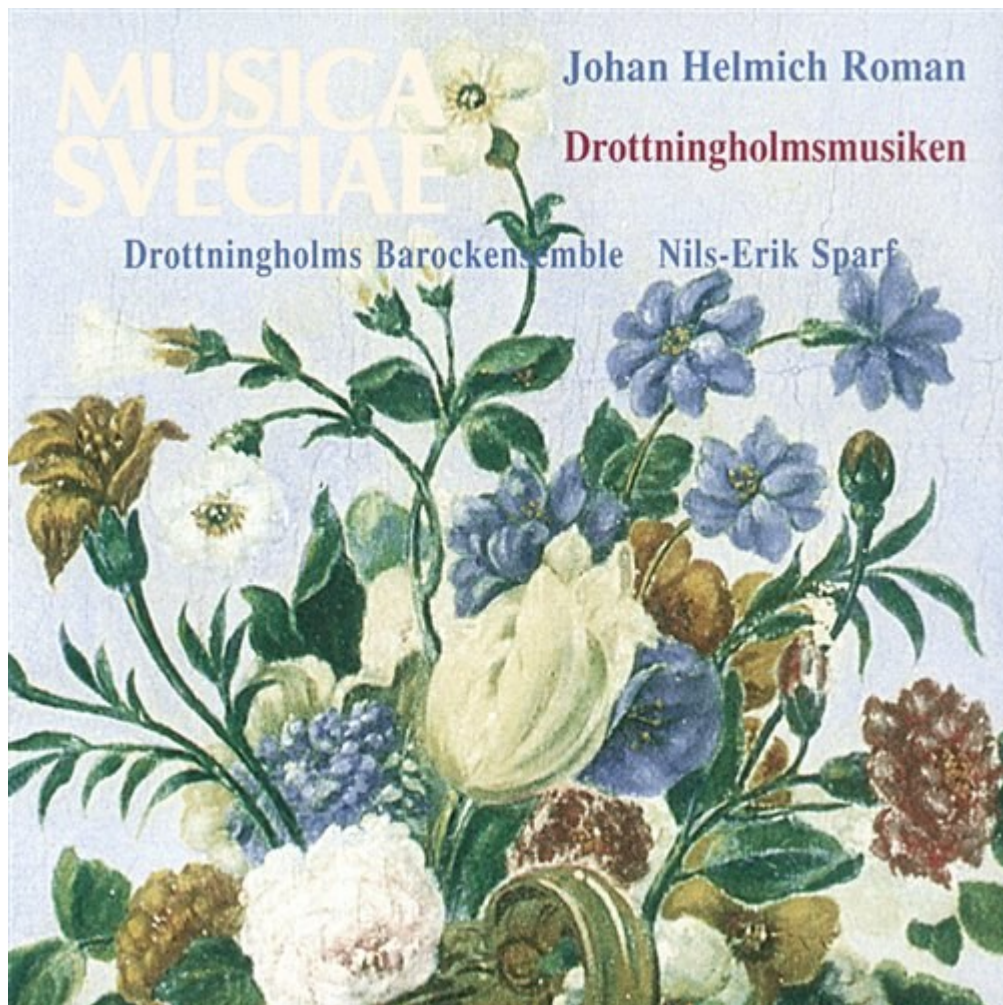

MUSICA SVECIAE

Johan Helmich Roman

Drottningholmsmusiken

Drottningholms Barockensemble Nils-Erik Sparf

HUNGAROTON

JOHAN HELMICH ROMAN
SECULAR CANTATAS

ILONA MAROS
BÉLA SZILÁGYI • CAPELLA SAVARIA
PÁL NÉMETH

MUSICA SVECIAE

THE SWEDISH MASS

Then Svenska Messan Johan Helmich Roman

Adolf Fredriks Bachkör
Drottningholms Barockensemble
Dirigent Anders Öhrwall

